Σκέψεις με αφορμή ένα/(ν) Διήγημα

Μορφή

Το διήγημα είναι μια μορφή αφηγηματικής πεζογραφίας. Είναι πιο μικρό από τη νουβέλα και ακόμη μικρότερο από το μυθιστόρημα, αν και όπως αναφέρεται τα όρια μεταξύ τους είναι δυσδιάκριτα. Πράγματι, το βιβλίο *Διήγημας*, της Γιώτας Τεμπρίδου ζει διαρκώς στα όρια των μορφολογικών συμβάσεων κάθε λογοτεχνικής αφήγησης, είναι πεζό αλλά ταυτόχρονα και λυρικό. Αποτελείται από σπονδυλωτές αφηγήσεις που όμως συνέχονται και συνδέονται μεταξύ τους με το βίωμα και με τη μνήμη.

Βίωμα, μνήμη, αναμνήσεις

Η μνήμη και οι αναμνήσεις απασχολούν το(ν) *Διήγημα* και όπως φαίνεται πως απασχολούν και τη Γιώτα Τεμπρίδου, τόσο στις *Διαδοχικές ασυνέχειες* (2018), όσο και στα *Ιογενή* (με την ένταση της συγκυρίας της διαρκούς κρίσης και κρισιμότητας του βιώματος της πανδημίας). «Μέσα στον βούρκο κολυμπάνε οι αναμνήσεις» μας λέει η εσωτερική – αλλά εξωτερικευόμενη φωνή του Διήγημα, ή μήπως θα ήταν καλύτερο οι αναμνήσεις να επιλέγονται και να βελτιστοποιούνται καθώς «ένα σωρό χρήσιμα θα υπάρχουν, θα μπορούσα να αρχίσω να θυμάμαι χρονολογίες ή πρωτεύουσες χωρών, να κερδίσω στο κομμάτι το ιστορικό ή το γεωγραφικό».

Ο Διήγημας έχει χιούμορ, - ακόμη κι αν αυτό αναβλύζει από τις πιο πικρές διαπιστώσεις ή βιώματα- και με το χιούμορ αυτό αναμετριέται με τις αναμνήσεις που θα ήθελε να διαγράψει. Το χιούμορ και το πικρό αστείο πάλλονται και παλεύουν πίσω, πριν ή μετά από κάθε δραματική κλιμάκωση. Το χιούμορ είναι και ο συνεκτικός αρμός των ασυνεχειών της αφήγησης και της συγγράφισσας όπως της αρέσει

να αυτοπροσδιορίζεται. Διαβάζω σε ένα άλλο κείμενο της φιλοξενήθηκε στο 1^{ο} τεύχος του περιοδικου Βλάβη «Ο Ελύτης, εγώ, παιχνίδια που παίζει το μυαλό (2)»: «Η μνήμη μου είναι του χειρίστου είδους, τον Ελύτη όμως, όταν (νόμιζα πως) έπρεπε τον είχα μάθει απέξω και ανακατωτά». Η ασυνέχεια αυτή αποτυπώνεται και στην αναπαράσταση του τόπου, τη ρευστότητα του αστικού τοπίου, την πόλη που δε ξέρουμε αν είναι η Ορεστιάδα ή μια άλλη πόλη φανταστική που τη βάφτισε Ορεστιάδα (3).

Ιστορικότητα του βιώματος

Με τη ρευστότητα ωστόσο, συνυπάρχει και η ιστορικότητα. Και το στοιχείο είναι αυτό που κάνει τον *Διήγημα* ένα κείμενο που δεν είναι ένα άθροισμα οδυνηρών εικόνων και σχημάτων λόγου. Ο Διήγημας είναι ιστορικός και γίνεται ένα τεκμήριο της ιστορίας της θηλυκότητας ή της ιστορικότητας των

θηλυκοτήτων. Η έμφυλη βια για την αναπαράσταση της οποίας η συγγράφισσα έχει την ευαισθησία να μας προϊδεάσει – με αρκετούς τρόπους πριν ξεκινήσουμε την ανάγνωση- είναι μια ιστορική πολιτική και κοινωνική δομή. Η έμφυλη βια δεν απορρέει από ατομικές μεμονωμένες συμπεριφορές, είναι η πιο ακραία εκδήλωση της έμφυλης, κοινωνικής, φυλετικής και ταξικής ανισότητας. Η έμφυλη βια συγκροτείται και αναπαράγεται μέσα από ιστορικές διαδικασίες, όπως ακριβώς και τα πρόσωπα που την ασκούν. Διαμορφώνονται ιστορικά οι φιγούρες της πατριαρχικής βίας και, όπως ακριβώς η συμβολική μορφή του τοξικού αρρενωπού λευκού άντρα που υπερηφανεύεται «για τις χουντικές καταβολές, κυκλοφορεί τους Νοέμβρηδες με τη χουντο-αφίσα, τις καθημερινές, Κυριακές και αργίες με ναζιστό-αψάδα». Είναι αυτό το «άλλο» βίωμα του μικροαστού που κάνει τους λευκούς straight άνδρες επίσης τοξικούς. Η ζήλια και η εξατομίκευση που απορρέουν από τα χαμηλής κλίμακας κοινωνικά προνομία που απολαμβάνουν τους κάνει τοξικούς και ειλικρινά αφόρητους.Η Γιώτα Τεμπρίδου κοιτάζει την πατριαρχία όπως ακριβώς είναι: μια ιστορική δομή, πηγή θανατηφόρας βίας. Και πώς αλλιώς να την κοιτάξουμε εξάλλου; Πώς μπορούμε να συνεχίσουμε να την αγνοούμε τις καθαρές μορφές της έμφυλης και της ρατσιστικής βίας, είτε αυτές ασκούνται από άτομα ή από θεσμούς – όπως γίνεται για παράδειγμα στην περίπτωση της μεταναστευτικής πολιτικής που ασκείται στο όριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στα θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας-.

Η διακινδύνευση του μύθου της ευτυχίας

Η Sara Ahmed, στο παλιότερο της *The promise of happiness*, (Duke University, 2010), εισάγει την κριτική στην εξατομικευτική επιταγή της ευτυχίας. Μια κριτική στην οποία εμβαθύνει αργότερα στο βιβλίο της *Living a feminist life (*2017), όπου αναφέρεται με ειρωνικό χιούμορ στην περίπτωση της killjoy φεμινίστριας, αμφισβητώντας και αντιστρέφοντας μια κυρίαρχη σεξιστική αναπαράσταση της φεμινίστριας. Η killjoy φεμινίστρια με χιούμορ αντιστέκεται και συγκρούεται αν χρειαστεί με τον επιβεβλημένη – κι ενίοτε φαιδρή- θετικότητα του νεοφιλελευθερισμού. Αυτή τη θετικότητα, που αρνείται τη συντριπτική ανισότητα των προαστίων του Παρισιού ή που αφήνει ένα καράβι βυθισμένο στα ανοιχτά της Πύλου. Όπως η Τώνια Τζιρίτα Ζαχαράτου έγραψε στο «Ένα σύντομο σημείωμα για τον Διήγημα»- η Γιώτα Τεμπρίδου «Με επίπονη επιμονή καταστρέφει τον μύθο της ευτυχίας κι αποκαλύπτει στα θεμέλιά της τη θανατηφόρα βία των κοινωνικών δομών. Σβήνοντας ένα χαμόγελο που μπορεί να κρύβει και συνενοχή, ένα νεύμα που ίσως σε κάτι να συναινεί, ο χαρακτήρας της killjoy φεμινίστριας προχωρά σε πράξεις μιας δύσκολης αυτοδιακινδύνευσης (4)»

Λογοτεχνική ενηλικίωση/Επιρροές

Κλείνω με μια σημείωση για τη λογοτεχνική γενεαλογία του κειμένου και τις επιρροές λανθάνουσες ή δηλωμένες. Στην αρχή του βιβλίου η Γιώτα Τεμπρίδου μοιράζεται μαζί μας τη λογοτεχνική της «καταγωγή» - ας μη ξεχνάμε εξάλλου ότι η μελέτη της φιλοσοφίας που επίσης συγκροτεί τη γραφή της Γιώτας Τεμπρίδου είναι με τη σειρά της γενεαλογική ή καταγωγική-. Ο Γιώργος Χειμωνάς, ο Γιώργος Μανιάτης, η Μαργαρίτα Καραπάνου, η Μαρία Λαινά, η Ελίζα Παναγιωτάτου, ο Paul Preciado, η Βιρτζίνια Γουλφ, η Νίκη Ρεβέκκα Παπαγεωργίου είναι μερικά από τα ονόματα που δηλώνονται, ενώ οπωσδήποτε υπάρχουν κι άλλα ανομολόγητα ή λανθάνοντα στον *Διήγημα*, αλλά και σε άλλα κείμενα

της Γιώτας Τεμπρίδου. Μάλιστα, σε μια παλιότερη συνέντευξη της διαβάζω και για άλλες αναπάντεχες επιρροές – όπως ο Ανδρέας Φραγκιάς και ο Δημήτρης Νόλλας (5).

Σκέφτομαι -συνειρμικά- που μάλλον επιτρέπεται στο σημείο αυτό, ότι κι εμένα μου αρέσει ο Ανδρέας Φραγκιάς και πως ίσως η πιο αγαπημένη μου ταινία από όλες στον κινηματογράφο μπορεί να είναι το *Χάππι νταίη* (Π. Βούλγαρης, 1976), οπου κι εκεί ο τόπος είναι μια προσδιορισμένος και μια απροσδιόριστος, είναι μια καλοκαιρινή ουτοπία και μια ζεστή κόλαση μαζί. Κι έτσι έρχομαι ακόμη πιο κοντά στη συγγράφισσα. Πόσο μάλλον όταν τη φαντάζομαι 14 χρονών να προσπαθεί να εξηγήσει στον βιβλιοπώλη της πλατείας Δασίου της Ορεστιάδας, γιατί αυξήθηκε τόσο η ζήτηση για τον Ελύτη, επειδή κι εγώ θυμάμαι εκείνο το επεισόδιο των *Δύο Ξένων* γυρισμένο στο θέατρο του Λυκαβηττού, που υποτίθεται ότι φέτος θα επαναλειτουργήσει.

Ο *Διήγημας* είναι υβριδικός και ιστορικός, όπως είναι η Γιώτα Τεμπρίδου, όπως είμαι κι εγω, όπως είναι οι θηλυκότητες. Είναι παραφράζοντας τα λόγια του Γιώργου Χειμωνά, «η ιστορία μιας θηλυκότητας που αγωνίζεται να υπάρξει και να δικαιωθεί μέσα σε μια βουβή εσπερινή πόλη με τη γνωστή πολύτιμη αθλιότητα της (6)». Στα όρια μιας τέτοιας πόλης ζούμε όλες μας και πασχίζουμε να αναμετρηθούμε με τον ναρκισσισμό και με την αμηχανία μας απέναντι στο πιο ευάλωτο. Πασχίζουμε να αναζητήσουμε το φως που ραγίζει τη μαυρίλα, όπως γράφει στη μικρή σημείωση στην αρχή του βιβλίου.

Σημειώσεις

1. «Συνέντευξη με τη συγγραφέα Γιώτα Τεμπρίδου», Υπερρεαλιστική ομάδα Θεσσαλονίκης, διαθέσιμο: https://surrealistsalonik.wordpress.com/2018/09/20/%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%83%CF%85%CE%B3%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AD%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%B5%CE%BC/
2. Γ. Τεμπρίδου, «Ο Ελύτης, εγώ, παιχνίδια που παίζει το μυαλό», Βλάβη, Άνοιξη 2023, σ. 32-34.
3. «Συντεύξη με τη συγγραφέα Γιώτα Τεμπρίδου", *ό.π.*
4. Τώνια Τζιρίτα- Ζαχαράτου, «Ένα σύντομο σημείωμα για τον Διήγημα της Γιώτας Τεμπρίδου», Φρεαρ, 19.06.2023, διαθέσιμο: https://frear.gr/?p=34858
5. Μ. Λάππη, «Γιώτα Τεμπρίδου: Είναι στη φύση μας να μαγεύουμε τα πράγματα», tetragwono.gr, 18.06.2018, διαθέσιμο εδώ: https://tetragwno.gr/life/themata/prosopa/giota-tempridou-einai-sti-fysi-mas-na-magevoume-ta-pragmata
6. Το απόσπασμα από το κείμενο του Γιώργου Χειμωνά: «Πολλά από αυτά υπάρχουν ήδη στον «Πεισίστρατο». Πέρα όμως από αυτά, ο Πεισίστρατος, συγκεκριμένα, είναι η ιστορία ενός εφήβου που αγωνίζεται να υπάρξει και να δικαιωθεί μέσα σ' εκείνη την βουβή, εσπερινή

Θεσσαλονίκη, με τη γνωστή της (για όσους την ζήσαμε από παιδιά) πολύτιμή αθλιότητα. Και όχι απλά να δικαιωθεί -αλλά να δικαιωθεί σαν μια δαιμονική ιδιοφυία

*Το παρόν κείμενο διαβάστηκε στην εκδήλωση παρουσίασης του βιβλίου της Γιώτας Τέμπρίδου *Διήγημας* που πραγματοποιήθηκε στον φιλόξενο Beaver στις 04.07.2023. Στην εκδήλωση συνομίλησαν με αφορμή το βιβλίο η Άννα Αποστολλέλη, η Μαρία Κεφαλά, η Αλίκη Κοσυφολόγου και βέβαια η συγγράφισσα Γιώτα Τεμπρίδου.

Βιβλιογραφία Γιώτας Τεμπρίδου

Γ. Τεμπρίδου, *Διήγημας*, επιμέλεια: Άννα Μανούκα, Θεσσαλονίκη: Ακυβέρνητες Πολιτείες, 2023

Γ. Τεμπρίδου, Χ. Κολτσίδας, *Διαλεκτική*, Θεσσαλονίκη: Ακυβέρνητες Πολιτείες, 2023

Parwana Amiri, *Ζωές σε αναστολή*, επιμέλεια: Γιώτα Τεμπρίδου, Θεσσαλονίκη: Ακυβέρνητες Πολιτείες, 2021

Γ. Τεμπρίδου, *Τα ιογενή*, επιμέλεια: Ιωάννα Δημοπούλου Θεσσαλονίκη: Ακυβέρνητες Πολιτείες, 2020

Γ. Τεμπρίδου, *Διαδοχικές ασυνέχειες*, επιμέλεια: Άννα Μανούκα, Θεσσαλονίκη: Ακυβέρνητες Πολιτείες, 2018

Γ. Τεμπρίδου, *Η ωδή που δεν έγραψα και άλλες ιστορίες*, Θεσσαλονίκη: Ένεκεν, 2017

Σημείωση της ΑΚ: Ο τίτλος του βιβλίου δεν έχει άρθρο. Σε κάποιες περιπτώσεις για να τηρηθεί η γραμματική σύμβαση στο κείμενο χρησιμοποιήθηκαν τα άρθρα ό ή το.